

PREŽIVETJE JEZIKOVNE DOMINACIJE: PRIMER ČEŠČINE

**ALEXANDR
STICH**

**Alexandr Stich
je profesor
lingvistike
na Filozofski
fakulteti
Karlove
univerze,
Náměstí
J. Palacha.
Praha I.**

**Iz češčine prevedel
Tomo Korošec**

Na Češkem je minilo pet let od razpada komunističnega režima, povrhu tega pa je pred dvema letoma razpadla dvo-narodna Češkoslovaška. Tako se je že mogoče vprašati, kako se je to zgodovinsko usodno dogajanje (katerega pomena in dose-ga si kot neposredni in različno zainteresirani še ne zmoremo docela uzavestiti) odrazilo v čeških jezikovnih razmerah. Pri odgovoru na to vprašanje se zavedamo, da je lahko zgolj delen in da je v njem vsaj podzavestno tudi subjektivna prvina, ki jo bo mogoče povsem odpraviti, ko bo od dogodkov minilo več časa in se bo videlo, kako in do kam so prišli procesi, ki se danes kažejo kot sporni.

Od l. 1945 ni stanje v jeziku češkega dela Češkoslovaške izkazovalo kake notranje napetosti, ki bi bila – razen redkih izjem – v središču javne pozornosti. Tudi primeri, ko so jezi-kovni problemi vsebovali kaj drugega (notranje– ali zunanje-politična dejstva, ekonomske, socialne in kulturne zadeve ipd.), so nastopali poredko in obrobno. Češke dežele (od l. 1960 Češka socialistična republika v okviru češkoslovaške federa-cije) so po koncu druge svetovne vojne sicer šle skozi jezikovno spremembo daljnosežnega in prvorazrednega pomena s tem, da so po odhodu pretežne večine nemškega prebivalstva po-stale enojezične, in to po skoraj sedemstoletnem razdobju. Če upoštevamo, kakšno vlogo je imela nemščina ne samo kot sredstvo sporazumevanja, ampak tudi kot kulturno, gospodar-sko in kot sredstvo vladanja, potem je to dejstvo precej prese-netljivo. Pa tudi za jezikovno usposobljenost posameznikov v okviru češke družbe je imelo to epohalno dejstvo pomembno vlogo: po nekaj desetletjih je češko izobraženstvo nehalo biti dvojezično (kot je bilo do druge svetovne vojne), to pa velja tudi za druge plasti prebivalstva, ki so v jezikovno mešanih pokrajinah, pa tudi zaradi poklicnih razlogov morale vsaj v določeni meri obvladati "drugi deželni jezik", kot je bilo v na-vadi reči do konca habsburške monarhije l. 1918. Kako je ta dvojezičnost delovala ter kakšne kulturne in duhovne vidike je imela, je pokazala nedavno izšla memoarska knjiga češko-ži-dovskega trgovca Simona Welsa iz vasi Osek (zahodno od Plz-na na Zahodnem Češkem, na ozemlju, ki je bilo od zmeraj čisto češko). Lahkotnost, celo površinska neproblematičnost češko-

